

Naslov članka/Article:

200-letnica javnega glasbenega šolstva na Slovenskem

200th Anniversary of Public Music Education in Slovenian Lands

Avtor/Author:

Franc Križnar

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Glasba v šoli in vrtcu št. 3/2017, letnik 20

ISSN 1854-9721

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/glasba-v-soli-in-vrtcu/>

200-letnica javnega glasbenega šolstva na Slovenskem

Povzetek

Glasbeno izobraževanje na Slovenskem ima dolgo in bogato tradicijo. 200-letnica (2016) javnega glasbenega šolstva je opozorila na njen več kot 200-letni razvoj, na številne in različne glasbenošolske inštitucije, številne glasbenike v ustvarjalnem (skladatelji) in poustvarjalnem (pevci, pedagogi, instrumentalisti, znanstveniki) pogledu. Razvoj in dandanašnje stanje zagotovo ne bi bila tako bogata, če ne bi pogledi v preteklosti vseskozi zajemali vizije za prihodnost. Tudi dandanašnji rezultati kažejo v slovenske glasbene šole vključene 14,8 % osnovnošolske mladine (Evropa le dobrih 5 %), kar seveda še kako kliče po dosežkih, ki jih dandanes izkazujejo vrhunski slovenski glasbeni umetniki, kot so to npr. klarinetist Mate Bekavac, flavtistka Irena Grafenauer, mezzosopranistka Marjana Lipovšek, violinist Igor Ozim, pozavnist Branimir Slokar, Slovenski oktet, pianistka Dubravka Tomšič Srebotnjak, tenorist Janez Lotrič, kar dva Slovenca v vrstah slovitih Dunajskih filharmonikov, spet tretji je član Berlinske filharmonije.

Ključne besede: tradicija, inštitucije, glasbeniki, ustvarjalci (skladatelji), poustvarjalci (pevci, pedagogi, instrumentalisti, znanstveniki), Dunajski filharmoniki, Berlinski filharmoniki

200th Anniversary of Public Music Education in Slovenian Lands

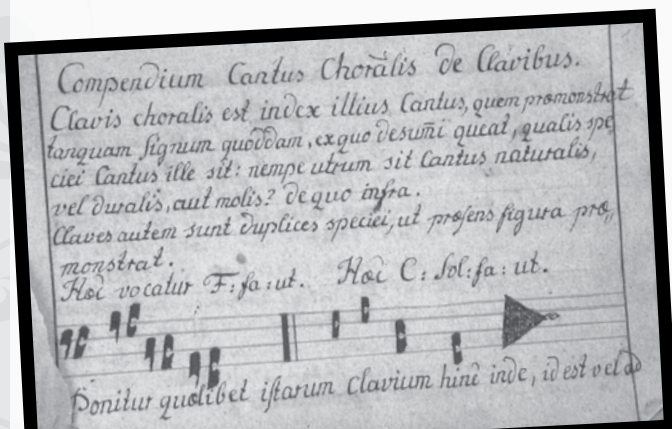
Abstract

Music education in Slovenian lands has a long and rich tradition. The 200th anniversary (2016) of public music education has highlighted the more than 200 years of development, the many and diverse music education institutions, and the many musicians from a creative (composers) and re-creative (singers, pedagogues, instrumentalists, scientists) perspective. Its development and current state would not be so rich if such perspectives in the past had not always encompassed a vision for the future. The results show that 14.8% of primary school children are currently enrolled in Slovenian music schools (compared to only a good 5% in Europe), which clearly shows a desire for the achievements demonstrated nowadays by the top Slovenian music artists, such as clarinetist Mate Bekavac, flautist Irena Grafenauer, mezzo-soprano Marjana Lipovšek, violinist Igor Ozim, trombonist Branimir Slokar, the Slovene Octet, pianist Dubravka Tomšič Srebotnjak, tenor Janez Lotrič, as many as two Slovenians in the ranks of the famous Vienna Philharmonic, while a third is a member of the Berlin Philharmonic.

Keywords: tradition, institutions, musicians, creators (composers), re-creators (singers, pedagogues, instrumentalists, scientists), Vienna Philharmonic, Berlin Philharmonic

Uvod

Zametek glasbenega izobraževanja v današnjem smislu zasledimo na Slovenskem na začetku 19. stoletja. Ker tedanjemu času glasbena vzgoja samostanskih in cerkvenih šol ter jezuitskega kolegija vse od 12. stoletja¹ ni več ustrezala in je primanjkovalo sposobnih glasbenikov, je bila leta 1807 ustanovljena pri ljubljanski stolnici prva javna glasbena šola. Na njej je avstrijski skladatelj Leopold Ferdinand Schwerdt (ok. 1770–1854) poučeval koralno in figuralno petje, orgle, godala in pihala. Ko so jo po prihodu Francozov zaprli, je imel Schwerdt pri Sv. Jakobu zasebno glasbena šola (1810–1812). Za izobraževanje pevcev in instrumentalistov ter glasbena usposabljanje učiteljskih kandidatov je bila leta 1816 pri ljubljanski stolnici ustanovljena (prva javna) glasbena šola na Slovenskem, ki je delovala do 1875. Pobudo za njeno ustanovitev je dal l. 1814 gubernij oz. deželna vlada. Glasbeni pouk naj bi obiskovali tudi učiteljski pripravniki (preparandisti, tj. učiteljščniki).

Slika 1: V novomeškem frančiškanskem samostanu hranijo tudi zvezek z latinskimi rokopisnimi besedilom, naslovljenim *Compendium cantus choralis* (Koralni kompendij) s konca 18. ali začetka 19. stol. V besedilu, očitno namenjenem poučevanju pevcev, najdemo osnove teorije gregorijanskega koral. Vir: <http://ezb.ijs.si/fedora/get/ezmono:kkp/FACSIMILE/> (10. 10. 2017)

Razvoj do prve javne glasbene šole v Ljubljani pa je imel zametke že v drugi polovici 12. stol. v samostanih, kjer so glasbo poučevali v okviru splošne vzgoje. Od 13. stol. pa tudi v stolnih in župnijskih šolah. Viri ne potrjujejo, da je imel cistercijski samostan v Stični že v 14. stol. glasbena šola nižje stopnje. Višjo stopnjo splošne šole pa je imela od leta 1418 šenklaška cerkev v Ljubljani (današnja stolnica sv. Nikolaja), prav tako pa tudi

¹ To je obstajalo znotraj srednjeveškega študija sedmerih svobodnih umetnosti (*septem artes liberales*), sloneč tudi na glasbenih traktatih, npr. Boetijeva razprava *De institutione musica*, ki se je razširjala skupaj z razvijajočim se šolskim sistemom; tu je še razprava Guida iz Arezza *Micrologus* ter *Prologus in antiphonarium*; v novomeškem frančiškanskem samostanu hranijo tudi zvezek z latinskimi rokopisnimi besedilom, naslovljenim *Compendium cantus choralis*/Koralni kompendij s konca 18. ali začetka 19. stol. V besedilu, očitno namenjenem poučevanju pevcev, najdemo osnove teorije gregorijanskega koral, *Gradus ad Parnassum* Johanna Josepha Fuxa /1725/, piranskih minoritov, ki so uporabljali pevski učbenik *Il cantore ecclesiastico: Breve, facile ed esatta notizia* ... patra Giuseppeja Frezze della Grotte, Quantzova znamenita šola za flavto, vpisana leta 1755 v Novem mestu, kjer je izrecno pripisano, da so jo uporabljali bratje frančiškani, idr.

Ribnica na Dolenjskem. Dobršen del je v glasbenem razvoju na Slovenskem prispeval protestantizem, za njim pa še jezuiti. V 16. in 17. stol. je opaziti porast posvetne (ljudske in umetne) glasbe. Pomembni za glasbeni razvoj so bili tudi mestni pisarji, za večje koncertne in umetniške prireditve pa so skoraj 70 let (1701–1769) skrbeli plemiči, glasbeni ljubitelji, združeni v *Academii Philharmonicorum*. L. 1794 so ljubljanski meščani ustanovili *Filharmonično družbo* (nemško združenje *Philharmonische Gesellschaft*), prvo v takratni monarhiji. Njeni častni člani so bili Franz Joseph Haydn (1800), Ludwig van Beethoven (1819) in Niccolò Paganini (1824).

Slika 2: Licej v Ljubljani, ok. 1850, Franz Kurz zum Thurn u. Goldenstein, lavirana risba s tušem, bela tempera, R-486, foto Tomaž Lauko (Narodni muzej Slovenije). Javna glasbena šola pri cesarko kraljevi vzorčni glavni šoli v Ljubljani je v licejskem poslopu delovala od ustanovitve l. 1816 pa vse do pripojitve k šoli Filharmonične družbe l. 1875. Poslopje nekdanjega avguštinskega samostana so kranjski deželni stanovi v obdobju vlade cesarja Jožefa II. preuredili za šolske potrebe. V poslopu so od 1789 do potresa 1895 delovale vse najpomembnejše izobraževalne ustanove na Kranjskem, med njimi predvsem: vzorčna glavna šola v povezavi z drugimi šolami (risarsko in glasbena) in pripravniškimi tečaji (za učitelje itd.), gimnazija in licej. Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Klas%C4%8Dna_gimnazija_v_Ljubljani#/media/File:Franz_Kurz_zum_Thurn_und_Goldenstein_-_Ljubljana,_Licej_z_nad%C5%9C%28.10.2017. ((Alkofijskim dvorcem_in_stolnico.jpg

Kriza v 18. in 19. stol. in ustanovitev in delovanje (prve javne) glasbene šole

Proti koncu 18. in začetku 19. stol. je kvaliteta glasbe občutno padla. Dobre orkestrske glasbenike in pevce so pogrešali *Stanovsko gledališče*, *Stolnična kapela* pa tudi *Filharmonična družba*. Zato je zadnja dala pobudo o ustanovitvi glasbene šole. Zanj se je potegoval zlasti stolni kapitelj. Tako lahko o prvi glasbeni šoli na Slovenskem poročamo že med letoma 1807 in 1810, po dveh neuspelih poskusih: leta 1800 in 1803. Dvorna pisarna je l. 1805 odobrila sredstva za glasbenega učitelja, njegova izbira pa je trajala skoraj dve leti. Končno je bil v stolnici nastavljen učitelj Leopold Ferdinand Schwerdt, »Compositeur und Meister der Tonkunst.« Poučeval je od 17. 7. 1807. Kazalo je, da bo šola dobro napredovala. Toda kapitelj je bil zaradi

francoske okupacije prisiljen 5. 1. 1810 ukiniti svojo šolo, ki je bila pravzaprav (pred)prva javna glasbena šola na Slovenskem. Uspešno je delovala le štiri leta. Pa smo spet pri naši res prvi (javni) glasbeni šoli, pri ljubljanski normalki. Z vzpostavitvijo centralno vodenega šolskega sistema je razsvetljena državna oblast v drugi polovici 18. stol. postavila temelje razvoja šolstva na vseh stopnjah in zvrsteh izobraževanja. Njen predmetnik je vseboval petje, violino, klavir, orgle in generalbas. Za otroke od 8. do 14. leta je trajalo šolanje štiri leta, že po treh letih pa naj bi nastopali na (javnih) akademijah. Tako je dvorna pisarna 11. 12. 1815 dovolila, da (generalni) gubernij v Ljubljani kot najvišji državni politično-upravni organ na Kranjskem že dobro leto po odhodu Francozov odpre javno glasbeno šolo pri ljubljanski normalki in razpiše službo glasbenega učitelja. Najprej so poizvedovali, kako bi v Ljubljani ustanovili javno glasbeno šolo, ki bo tudi učiteljskim pripravnikom med šestmesečnim tečajem na vzorčni glavni šoli (normalki) omogočila brezplačno pridobiti si osnovno glasbeno znanje. K izdelavi predloga za uvedbo javnega glasbenega pouka v Ljubljani je gubernij 15. nov. 1814 najprej pozval *Filharmonično družbo*, ki je 30. jan. 1815 v enajstih členih pripravila prvi okvirni načrt. Po nalogu gubernija je prvotni načrt 31. jul. 1815 podrobno proučila, deloma popravila in dopolnila posebna komisija. Na podlagi njenih in drugih pripomb pa so višji šolski nadzornik in stolni kanonik Anton Wolf, ravnatelj vzorčne glavne šole Janez Eggenberger in direktor *Filharmonične družbe* Janez Krstnik Novak 15. feb. 1816 v 33 členih izdelali *Organizacijske statute javnega pouka glasbe v Ljubljani*, ki jih je 29. mar. 1816 potrdil gubernij v Ljubljani. Centralna organizacijska dvorna komisija na Dunaju je načrt organizacije javnega pouka glasbe odobrila 11. dec. 1815, ko ni le dovolila uvedbe javnega glasbenega pouka v licejskem poslopju, ampak je tudi potrdila 724 goldinarjev in 33 krajcarjev² gradbenih in drugih stroškov za pripravo učilnice in nabavo potrebnih učnih pripomočkov ter instrumentov za glasbeni pouk. Prav tako je takrat potrdila sistematizirano plačo učitelja glasbe v višini 450 glđ. in posebej tudi 50 glđ. nagrade za poučevanje učiteljskih pripravnikov na vzorčni glavni šoli. Bistvo javnega pouka glasbe naj bi bilo v tem, da bi bil načeloma brezplačen in s tem dostopen tudi za revne. Njim je bil pravzaprav namenjen, saj so morali učenci premožnejših staršev zanj plačevati šolnino, s katero je šola nabavljala glasbene instrumente in druge za glasbeni pouk potrebne stvari. »V javno glasbeno šolo ne more biti sprejet vsak otrok, ampak le učenci drugih javnih učnih zavodov.«³ Razpis za prosto učno mesto učitelja javne glasbene šole v Ljubljani so objavili v časopisih v Celovcu, Gradcu, na Dunaju in v Pragi. Razpisni pogoji za prvega učitelja so zahtevali, da je bil učitelj moralen, sposoben poučevanja petja in orgljanja, moral pa je znati več instrumentov. Med kar 21 prijavljenimi kandidati je bil tudi sloviti avstrijski romantik in skladatelj Franz Schubert, takratni

2 Avstrijski drobiž.

3 *Dostopno in plemenito* (Ljubljana, 2016), str. 27.

pomožni učitelj na šoli svojega očeta na Dunaju. Ni bil sprejet zaradi svoje mladosti (19 let), izbrali pa so Franza Sokola, ki je dobro igral klavir in orgle, izvrstno pa še klarinet in tudi violino. V Ljubljano je prišel iz Celovca; za omenjenim Sokolom pa še Gašpar Mašek, njegov sin Kamilo Mašek, Anton Nedvčed idr. Iz te šole so izšli nekateri pomembni slovenski glasbeniki, med njimi Jurij Fleišman, Fran Gerbič, Andrej Vavken, Vojteh Valenta idr. Nedvčed pa je bil še na učiteljišču mentor Josipu Pavčiču, tenoristu Antonu Razingerju, opernemu pevcu svetovnega slovesa Francu Pogačniku Navalu idr. Kako resno je bilo organizirano to prvo (javno glasbeno) šolstvo v Ljubljani, pričajo tudi *Ustanovna določila prve javne glasbene šole na Slovenskem – Organizacijski statuti*, ki so vsebovali kar 33 členov (15. feb. 1816).⁴ Javna glasbena šola pri ljubljanski normalki je leta 1875 zaradi spremenjenih razmer in nastanka učiteljišča prenehala obstajati (21. jun. 1875). Kranjski deželni šolski svet je sporočil direkciji *Filharmonične družbe*, da se bo javna glasbena šola pridružila glasbeni šoli *Filharmonične družbe*. Deželna vlada je 14. avg. 1875 *Filharmonični družbi* izročila ves glasbeni sklad in inventar javne glasbene šole. S tem je javna glasbena šola prenehala obstajati.⁵

Slika 3: Ko je leta 1887 stavbo Stanovskega gledališča v Ljubljani uničil požar, je na javni dražbi leta 1888 zemljišče kupila (nemška) Filharmonična družba in začela graditi stavbo današnje Slovenske filharmonije. Zgradba je bila dokončana leta 1898, načrte za njo pa je izdelal arhitekt Adolf Wagner iz Gradca. Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Filharmoni%C4%8Dna_dru%C5%BEba#/media/File:Stavba_Filharmoni%C4%8Dne_dru%C5%BEbe.jpg (10. 10. 2017)

Nadaljnjim (glasbenim) šolam so bile predhodnice posamične šole pri *Filharmonični družbi*: violinska (1821), pevska (1822) in za godala in pihala (1826). Družbi pa je uspelo ustanoviti stalni učni zavod šole po njeni reorganizaciji (1862). Ko je 1875 prešla pod njeno okrilje še javna glasbena šola pri normalki, je pouk obsegal vse orkestralne instrumente, klavir, petje in teoretske predmete. Na *Šoli FD*, ki je delovala do 1919, so poučevali izvrstni učitelji, mdr. violinist Gustav Moravec, pianist, skladatelj in dirigent Josef Zöhner in violinist in koncertni mojster Hans Gerstner. Čeprav je prav ta šola pozneje kazala

4 Prav tam, str. 32–37.

5 Prav tam, str. 39.

germanizacijske težnje, ne moremo zanikati njenega pomembnega vpliva tudi na razvoj slovenske glasbene kulture.

Razvoj (javnega) glasbenega šolstva na Slovenskem se je z omenjeno *Glasbeno šolo pri Filharmonični družbi* (1821–1919) nadaljeval. Sledila ji je vzporedna *Šola Glasbene matice* v Ljubljani (1882) in kmalu za tem po še nekaterih drugih večjih mestih na Slovenskem (Novo mesto, Celje, Gorica, Kranj, Trst idr.). Največ zaslug za njihov razvoj imata Matej Hubad in Fran Gerbič. Za glasbeni razvoj na cerkvenem področju pa je v tem času skrbelo *Cecilijino društvo*, ki je ustanovilo *orglarske šole* (Ljubljana, Celje, Maribor ...). Z razmahom nacionalnega gibanja v drugi polovici 19. stol. so postale vse bolj očitne potrebe po slovenskih glasbenikih. Z namenom povečati število sposobnih organistov in cerkvenih pevovodij je *Cecilijino društvo* 1877 ustanovilo v Ljubljani orglarsko šolo; tu so poučevali koralno in figuralno petje, orgle, klavir, harmonijo, kontrapunkt in glasbeno zgodovino. Tudi iz nje je izšlo več pomembnih (slovenskih) glasbenikov, med njimi Janko in Anton Ravnik, Blaž Arnič, Anton Jobst, Anton Dermota in Jože Gostič. Vodili so jo Anton Foerster (do 1909), Stanko Premrl (do 1941) in Venčeslav Snoj (do 1945). Leta 1971 so jo obnovili kot orglarske tečaje pri *Teološki fakulteti* v Ljubljani (vodji: Jože Trošt, Gregor Klančnik). Podobno usmerjena je bila tudi zasebna orglarska šola v Celju (1899), ki se je 1936 preselila v Maribor in jo je do 1941 upravljal lavantinski škofijski ordinariat; tudi ta je bila 1977 obnovljena.

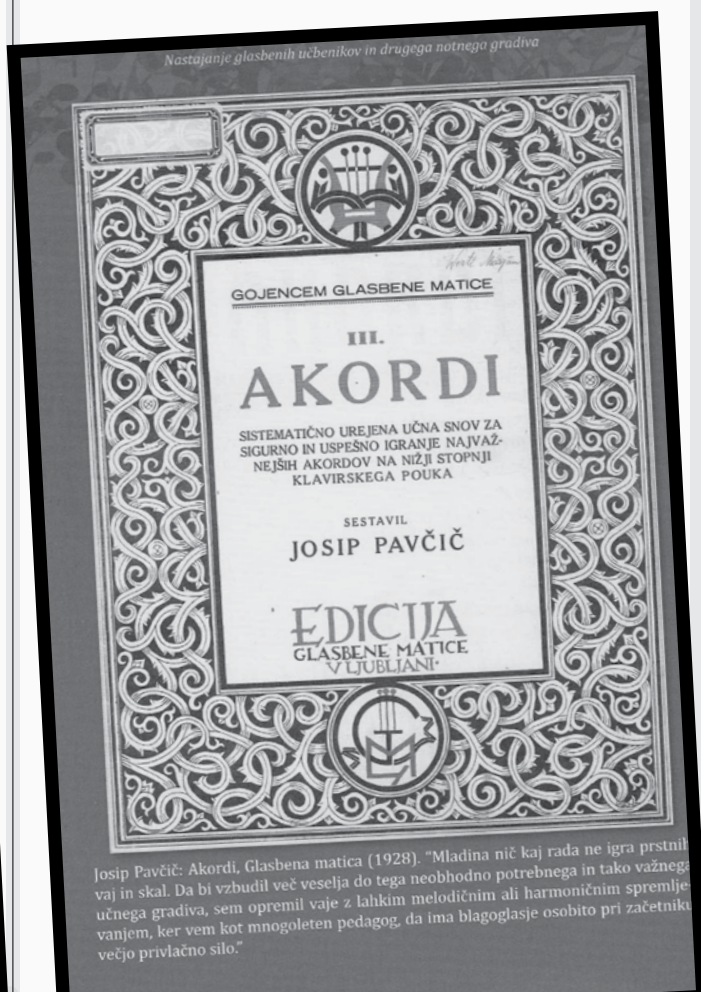
Da bi si pridobila izvajalce za svoje prireditve, je še ljubljanska *Narodna čitalnica* 1861 odprla svojo glasbeno šolo (učitelji

Slika 4: Matej Hubad (1866–1937), slovenski skladatelj, pianist, organist, pevec in glasbeni pedagog. Od l. 1894, ko je bil umetniški vodja Glasbene matice v Ljubljani in njene šole, je društvo popeljal na izredno visoko umetniško raven. Dosegel je, da je iz glasbene šole Glasbene matice l. 1919 nastal konservatorij, ki je bil l. 1926 podržavljen. Vir: Ilustrirani Slovenec, št. 5, 29. 1. 1928

Anton Foerster, Anton Nedvěd, Vojteh Valenta, Leopold Belar, Anton Stöckl, Jurij Šantel). Podobno je *Dramatično društvo*, da bi imelo poklicne gledališke pevce, organiziralo poseben oddelek za petje, kjer so oblikovali zbor in vadili solistične pevce (učitelji Anton Hajdrih, Anton Foerster, Vojteh Valenta in Anton Stöckl).

Najpomembnejša med vsemi navedenimi pa je bila zagotovo *Glasbena matica*,⁶ ki je 1882 (delovala do 1919⁷) odprla svojo (glasbeno) šolo; tudi zaradi prizadevanj za (slovenske) poklicne glasbenike. Ta je imela sprva le oddelek za klavir in violino, 1887 pa je odprla tudi oddelek za pihala in trobila. Kmalu je prerasla (še kako konkurenčno) šolo *Filharmonične družbe*. *GM* je postala središče slovenske glasbene vzgoje.

Slika 5: Josip Pavčič: *Akordi*, Glasbena matica Ljubljana (1928). »Mladina nič kaj rada ne igra prstnih vaj in skal. Da bi vzbudil več veselja do tega neobhodno potrebnega in tako važnega učnega gradiva, sem opremil vaje z lahkimi melodičnimi ali harmoničnimi spremljevanjem, ker vem kot mnogoleten pedagog, da ima blagoglasje osobito pri začetniku večjo privlačno silo.« (J. Pavčič.)

V Ljubljani je 1927 začela delo še železničarska glasbena šola *Sloga* (upravitelj Heribert Svetel), ki je tako kot šola *GM* obsta-

⁶ Prav tam, str. 67–70.

⁷ Prav tam, str. 45.

jala do 1945.⁸ Leta 1932 je bila na *Državni tehnični srednji šoli* v Ljubljani ustanovljena zanimiva *Banovinska šola za glasbila*. Glavna pobudnika in učitelja sta bila goslar Mihael Mušič in skladatelj ter slikar Saša Šantel. Učenci so se v 3-letnem šolanju izobraževali v prvi vrsti za izdelovanje godal in deloma brenkal.⁹

V Mariboru so glasbene šole ustanovili *Musikverein* (1825), *Männergesangverein* (1872) in *Filharmonično društvo* (1881). Slovenci so dobili svojo pevsko šolo šele (Maribor, 1900) na pobudo Hinka Druzoviča, po razpustitvi *Filharmoničnega društva* (Maribor, 1919) pa tudi glasbeno šolo, ki jo je ustanovila mariborska *GM*. Ta je bila (1933–1936) javno subvencionirana (ravnatelj Ubald Vrabc), nato se je preoblikovala kot zasebna glasbena šola *GM* (ravnatelja Marjan Kozina in Oton Bajde), ki je obstajala do leta 1941. Svojo glasbeno šolo je imelo (1931–1941) tudi železniško glasbeno društvo *Drava*, vodil pa jo je Hinko Druzovič. Med (2. svetovno) vojno je *Steirisches Musikschulwerk* ustanovil *Musikschule für Jugend und Volk*, (glasbene) šole tega društva pa so bile še na Ptuj, v Celju in Kranju. V Celju je zaživela glasbena šola 1832, ko je bilo ustanovljeno *Lavantinsko glasbeno društvo*. Nemška glasbena šola je začela delovati 1879 v okviru *Musikvereina*, 1908 pa je ljubljanska *GM* tudi v Celju ustanovila slovensko glasbeno šolo. Med 1. svetovno vojno ni delovala, leta 1919 je bila obnovljena v okviru celjske *GM*. Na Ptuj je ustanovil prvo glasbeno šolo *Musikverein* (1878), leta 1883 pa je ptujska *Čitalnica* odprla slovensko glasbeno šolo, ki je delovala samo štiri leta. V letih 1919–1920 sta bila na Ptuj nemška in slovenska mestna glasbena šola. Uspešnejšo dejavnost je razvila glasbena šola, ki jo je 1922 odprla ptujska *GM*.

V Novem mestu je *GM* organizirala podružnično šolo 1898, vodil jo je Ignacij Hladnik. Ker je po šestih letih nehala delovati, je imel Hladnik odtlej zasebno glasbeno šolo.

V Kranju je delovala podružnična šola *GM* 1909–1914.

Pozneje so bile ustanovljene glasbene šole v Idriji in Cerknem (1923), Ljutomeru (1927), Kočevju, Litiji in Novem mestu (1937).

Trst je sledil zgledu Ljubljane z ustanovitvijo javne glasbene šole leta 1820, v Gorici pa so imeli takšno ustanovo od 1842. Slovensko glasbeno šolo je dobila Gorica šele leta 1902. Ustanovilo jo je *Pevsko in glasbeno društvo*, vodil pa Josip Michl. Leta 1909 je postala podružnica ljubljanske *GM* in je obstajala do 1. svetovne vojne. Podobno je delovala šola *GM* 1909–1927 v Trstu; 1945 so jo obnovili in razširili še na srednjo in višjo stopnjo ter organizirali vrsto podružnic v okoliških krajih in Beneški Sloveniji.

Na Koroškem je slovensko glasbeno šolanje dobilo po 2. svetovni vojni bolj organizirano obliko 1978, ko je začela v okviru

⁸ Prav tam, str. 73.

⁹ Prav tam.

društva *Edinost* delovati glasbena šola v Pliberku. Sledile so podružnice v drugih krajih Podjune, Roža in v Celovcu, kjer je od 1984 sedež društveno organiziranega glasbenega pouka; v šol. letu 1987/88 je imela ta šola 22 oddelkov z 285 učenci.

Prav iz šole *Glasbene matice* v Ljubljani je l. 1919 nastal prvi *glasbeni konservatorij* (s prvo višjo stopnjo glasbenega izobraževanja). To je pomenilo pomemben napredek v razvoju slovenskega glasbenega šolstva. Leta 1926 je postal (prvi jugoslovanski) *Državni konservatorij* (z nižjo, srednjo in visoko glasbeno šolo, ravnatelj Matej Hubad). Z njegovo reorganizacijo pa je (1939) nastala *Glasbena akademija* s srednjo in visoko izobraževalno stopnjo na oddelkih za kompozicijo, dirigiranje, solopetje, klavir, orgle in glasbeno scensko umetnost (rektor Anton Trost). Leta 1946 je iz nje izšla (današnja) *Akademija za glasbo* (rektorji: akademik Lucijan Marija Škerjanc, Janko Ravnik, Franjo Šiferer, Karlo Rupel, Marijan Lipovšek, Leon Pfeifer, rektor/dekan Mihael Gunzek; dekani: Danijel Dane Škerl, Marijan Gabrijelčič, Dejan Bravničar, Pavel Mihelčič, Andrej Grafenauer), ki je prešla l. 1975 pod *Univerzo v Ljubljani* kot njena redna članica. Torej, kar zadeva ime, je imela *AG* manjše pretrese, pa tudi druge spremembe je niso obšle. L. 1962 je bil z ustanovitvijo *Oddelka za muzikologijo* na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani* ukinjen njen *zgodovinski oddelek*. Leta 1966 pa je nastal samostojni *Oddelek za glasbeno pedagogiko*.¹⁰

L. 1953 se je iz *AG* osamosvojila *Srednja glasbena šola* (ravnateljica Vida Jeraj Hribar). Ta se je 1963 združila s *Srednjo baletno šolo v Zavod za glasbeno in baletno izobraževanje*, ki se je od 1983 imenoval *Srednja glasbena in baletna šola*. Današnje ime *Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana* je šola dobila leta 2009 (vodili so jo Matija Tercelj, Franci Okorn, Igor Karlin, Tomaž Buh, Dejan Prešiček).

Konservatorij za glasbo in balet deluje tudi v Mariboru. Zaživel je že leta 1945, poslej pa se je večkrat preimenoval oz. se povezal z baletno vzgojo: *Center za glasbeno vzgojo*, 1962; *Šola za glasbeno in baletno izobraževanje*, 1978; *Srednja glasbena in baletna šola*, 1983, in nazadnje *Konservatorij za glasbo in balet Maribor*, 2010 (ravnatelj Oton Bajde, Vlado Golob, Stane Jurgec, Majda Jecelj, Zorana Cotič, Anton Gorjanc, Helena Meško).

Ves čas je bilo vzporedno tudi nastajanje glasbenih učbenikov in drugega notnega gradiva. Za obdobje med obema vojnama (1919–1941) je bil ob upoštevanju učnih načrtov značilen svoboden način dela. Zdi se, da učitelji niso upoštevali enotnih metodičnih načel, vsak učitelj je sam izpopolnjeval metodo dela za svoj predmet in poučeval po vzoru svojih pedagogov iz študijskih let. Zato so glasbeni pedagogi in skladatelji pripravljali notne tiske za nižjo in srednjo stopnjo izobraževanja in s tem popestrili predmetnike in učne načrte z domačimi skladbami. Glavni založnik tovrstne literature je bila založba

¹⁰ Prav tam, str. 80.

Glasbene matice, nekaj del pa je izšlo tudi v samozaložbi. Največ jih je bilo za klavir, violino, glasbenoteoretične predmete, petje in druge posamezne inštrumente. Med avtorji najdemo naslednja imena: Lucijan Marija Škerjanc, Josip Pavčič, Emil Adamič, Matija Tomc, Vasilij Mirk, Emil Komel, Saša Šantel, Karol Pahor, Karel Jeraj, Fran Korun Koželjski, Fran Stanič, Adolf Gröbming, Hinko Druzovič, Oton Bajde, Srečko Koporc, Mirca Sancin. *Glasbena matica* je imela v Ljubljani tudi svojo trgovino z muzikalijami, kjer so lahko učenci, dijaki, študentje, pedagogi in ljubitelji glasbe kupovali glasbene tiske. Notno gradivo pa je še dodatno naročala v Avstriji, Nemčiji, na Češkoslovaškem, v Franciji in Jugoslaviji. Trgovini, ki je na vogalu hiše *Filharmonične družbe* na ljubljanskem Kongresnem trgu (danes št. 10) delovala od novembra 1922, je pripadal tudi antikvariat z rabljenimi notami in glasbili.¹¹

Glasba se je med šolskimi klopki na Slovenskem mestoma zaslila že v dobi razsvetljenstva. Z letom 1848 pa je dunajsko prosvetno ministrstvo izdalo odlok, s katerim je odredilo nov predmetnik, ki je predvidel tudi glasbo in metodiko glasbenega pouka, vendar njegove uresničitve ni bilo. Nasledil ga je predmetnik za učiteljski tečaj v letu 1864, ki je predpisoval predmet orglanje in zanj odmerjal 12 ur na teden od skupnih 29 ur pouka. Od 1869 je bilo to še petje. V predmetniku 4-letnega učiteljskega izobraževanja pa je stal predmet *Muzika s posebnim ozirom na cerkveno muziko*. V ljudskih šolah so se ob prelomu stoletja otroci vadili v razvijanju posluha, v čistem glasu; pesmi so se sprva učili na pamet, nato po notnem zapisu. Učni načrti so predpisovali smotre: vzbujanje glasbenega sluha, blaženje srca ter oživljanje domoljubnih in verskih čustev; tedensko število ur pa je nihalo med pol ure do ene na teden, razdeljeno v dva dela. Po koncu (prve svetovne) vojne se je šolski sistem počasi spreminjal, ko je izšel *Zakon o narodnih šolah*, pa šečasni učni programi za osnovne in meščanske šole, gimnazije in učiteljsišča. Po 2. svetovni vojni so se učni načrti do današnjih dni zamenjali 8-krat. Predmet se je sprva imenoval *Petje*, od l. 1959 pa *Glasbeni pouk*. Leta 1973 je bila to *Glasbena vzgoja*, od 2011 pa ostaja v veljavi *Glasbena umetnost*. *Zavod RS za šolstvo* je leta 1975 za osnovno šolo izdal učni načrt s predmetnikom, ki v tedenskem številu ur, namenjenih glasbeni vzgoji, ni prinašal sprememb. Med šolskimi klopki so takrat odmevale pionirske in domovinske pesmi ter pesmi o naravi. Predmetnik iz let 2008–2014, ki nazadnje velja za 9-letno osnovno šolo za glasbeno umetnost, predvideva v prvem triletju (1.–3. r.) dve uri, v 4. in 5. razredu eno uro in pol ter v preostalih razredih (6.–9. r.) eno uro na teden. Prednost je dana čustveni inteligenci, razvijanju kritične presoje in vrednotenju glasbe, razvijanju občutljivosti in strpnosti do različnih glasbenih kultur. Osrednji kreator tega, glasbena pedagoginja prof. dr. Breda Oblak (roj. 1937), se je ukvarjala z ustvarjalnim učenjem pri glasbeni vzgoji, didaktiko glasbe v splošnem šolstvu in usposabljanjem

učiteljev za eksperimentalni program glasbene vzgoje v osnovni šoli. Pripravila in izdala je več učbenikov, priročnikov in zvočnega gradiva ter zasnovala didaktično zbirko za glasbeno vzgojo. Vodilno vlogo pri vsem tem pa ima *Založba Zavoda RS za šolstvo*, v zadnjih 20 letih pa tudi vodilna tovrstna specialna strokovna revija *Glasba v šoli in vrtcu* (1995 →), neposredna nadaljevalka *Grlice* (1953–1988).¹²

Glasbeni učitelji za osnovno šolo so se leta 1951 začeli izobraževati na *Višji pedagoški šoli* v Ljubljani, 1964–1987 pa na *Pedagoški akademiji* z glasbenim oddelkom. Tak oddelek ima od leta 1964 tudi *Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru*.

Tudi med 2. svetovno vojno glasbena muza in s tem tudi glasbeno šolstvo na Slovenskem ni molčalo. Tako je bila proti koncu vojne (april 1945) na osvobojenem ozemlju v Črnomlju ustanovljena prva nižja (osnovna) glasbena šola.¹³

Slika 6: Mladinski zbor Srednje glasbene šole Maribor (1945)

Po 1945 so bile zasebne glasbene šole ukinjene. Število javnih (nižjih) osnovnih glasbenih šol je zelo hitro rastlo in jih imajo še dandanes vsi večji kraji, občine. Nekatere od njih so se pozneje združile v centre za glasbeno vzgojo (Maribor, Koper, Domžale ...), ob matičnih šolah pa so nastale še številne podružnične (glasbene) šole. Danes deluje na Slovenskem 69 (osnovnih) glasbenih šol (54 javnih in 15 zasebnih), ki izvajajo javno veljavne vzgojno-izobraževalne programe na področju glasbe in plesa, dva konservatorija in več umetniških (glasbenih) gimnazij. Med zasebnimi glasbenimi šolami so tudi take s posebnimi metodami poučevanja: glasbeno izobraževanje po metodološkem sistemu Edgardja Willemsa (v Ljubljani *Glasbeni center Edgar Willems*; od leta 2006 in na Bledu *Glasbeni center DO-RE-MI*; od leta 2014), *Waldorfska glasbena šola* (Ljubljana; od 2007), Zasebni zavod glasbena šola *Avsenik* (Begunje na Gorenjskem; od 2012) idr.¹⁴ Nad vsem tem dandanes še dodatno (organizacijsko in strokovno) bdi *Zveza slovenskih glasbenih šol* s številnimi nacionalnimi in mednarodnimi aktivnostmi: vsakoletno državno tekmovanje mladih slovenskih glasbenikov in

¹² Prav tam, str. 59–65.

¹³ Križnar, *Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju*, str. 30.

¹⁴ *Dostopno in plemenito* (Ljubljana, 2016), str. 91–93.

¹¹ Prav tam, str. 75–76.

baletnih plesalcev (*TEMSIG*), revije šolskih orkestrov, nagrade in priznanja Frana Gerbiča, od leta 1991 pa je tudi aktivna članica *Zveze evropskih glasbenih šol (EMU)*.

V slovenske glasbene šole je vključenih 14,8 % osnovnošolske mladine (Evropa, dobrih 5 %). Tudi zato se le lahko v večstoltnem razvoju glasbenega šolstva pohvalimo z zadnjimi dosežki naših umetnikov doma in na tujem, kot so to npr. klarinetist Mate Bekavac, flavtistka Irena Grafenauer, mezzosopranistka Marjana Lipovšek, violinist Igor Ozim, pozavnist Branimir Slokar, *Slovenski oktet*, pianistka Dubravka Tomšič Srebotnjak, tenorist Janez Lotrič, kar dva Slovenca v vrstah slovitih *Dunajskih filharmonikov*, spet tretji je član *Berlinske filharmonije* ...

Za počastitev 200-letnice so bili v letu 2016 številni dogodki. Poleg omenjenih še: nastop učencev 54 glasbenih šol v počastitev 25-letnice samostojnosti Republike Slovenije in 200-letnice javnega glasbenega šolstva na Slovenskem (24. 6. 2016), 3. mednarodno klavirsko tekmovanje Aci Bertoncej (GŠ Frana Koruna Koželjskega, Velenje, 28.–29. 10. 2016), slavnostni koncert ob 200-letnici slovenskega glasbenega šolstva (Ljubljana: Cankarjev dom, 13. 11. 2016), mednarodni znanstveni simpozij *Slovensko javno glasbeno šolstvo – pogledi v preteklost in vizija za prihodnost* (Ljubljana: Akademija za glasbo, 16. 11. 2016) idr.

Slika 7: Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana, v novi stavbi se je začel pouk v šol. letu 2008/2009

Viri in literatura

1. *Dostopno in plemenito* (2016). Katalog in razstava (10. 11. 2016 – 30. 3. 2017) ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani. Ljubljana: Slovenski šolski muzej in Zveza slovenskih glasbenih šol.
2. *Enciklopedija Slovenije*, zv. 3 (geslo: glasbeno šolstvo, avtorja: Cvetko Budkovič, Jože Sivec). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1989, str. 228–29.
3. *Zgodovina Konservatorija za glasbo in balet Ljubljana*. Dostopno na: <http://www.kgbl.si/zgodovina-kgbl.html> (6. 1. 2017).
4. *Pogled na prehojeno pot ...* Dostopno na: <http://www.konservatorij-maribor.si/0-nas/zgodovina> (6. 1. 2017).
5. Križnar, F. (1992). *Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.